

EWELINA IDZIAK

TYP BIOLOGICZNY JAKO PREDYKTOR OBJAŚNIAJĄCY POSTAWY OSZCZĘDŃCOWE GOSPODARSTW DOMOWYCH W POLSCE

Streszczenie: W artykule zaprezentowano część wyników badania dotyczącego oszczędności i inwestycji gospodarstw domowych w Polsce. W szczególności zaprezentowano charakterystykę podejmowanych działań oszczędnościowych przez gospodarstwa domowe według typu biologicznego uwzględniającego podział na gospodarstwa domowe z dziećmi i bezdzietne. Gospodarstwa z dziećmi w porównaniu z podmiotami bezdzietnymi bardziej preferują oszczędzanie w ramach nieruchomości (21% versus 10%), funduszy inwestycyjnych zwykłych i hedge (21% versus 9%), polis ubezpieczeniowych (18% versus 12%). Z kolei gospodarstwa bez dzieci bardziej preferują oszczędzanie w formie rachunków avista (20% versus 15%), gotówki trzymanej w domu (23% versus 19%), walut (12% versus 6%). Wyniki wskazują także, że zarówno gospodarstwa bezdzietne, jak i posiadające na utrzymaniu dzieci gromadzą nadwyżki dla tych samych celów, aczkolwiek wyraźnie różna jest ich ranga ważności. Wśród innych zaobserwowanych prawidłowości należy wskazać, że wraz ze zmianą typu biologicznego gospodarstwa (w rozumieniu przejścia z fazy bez dzieci do fazy z dziećmi) rośnie skłonność do oszczędzania w ramach lokowania środków w aktywa niefinansowe (wzrost o 7 p.p.) oraz na wydatki bieżące (wzrost o 4 p.p.).

Słowa kluczowe: gospodarstwa domowe, oszczędności, typ biologiczny.

1. WSTĘP

Gospodarstwo domowe jest jednym z trzech kluczowych podmiotów gospodarki. W realizacji celów gospodarstw domowych istotną rolę odgrywają finanse gospodarstw domowych obejmujące procesy i zjawiska związane z gromadzeniem, podziałem, wydatkowaniem pieniędzy i podejmowaniem decyzji finansowych. W krajowej dyskusji naukowej istnieje luka informacyjna dotycząca analizowania postaw gospodarstw domowych wobec oszczędności, szczególnie ze wskazaniem określonych cech społecznych, demograficznych i finansowo-ekonomicznych determinujących te zachowania. Celem opracowania jest dokonanie wstępnej charakterystyki decyzji związanych z oszczędzaniem podejmowanych przez

gospodarstwa domowe z uwzględnieniem typu biologicznego ograniczonego do podziału na gospodarstwa z dziećmi i bez dzieci.

2. MATERIAŁ I METODYKA BADANIA

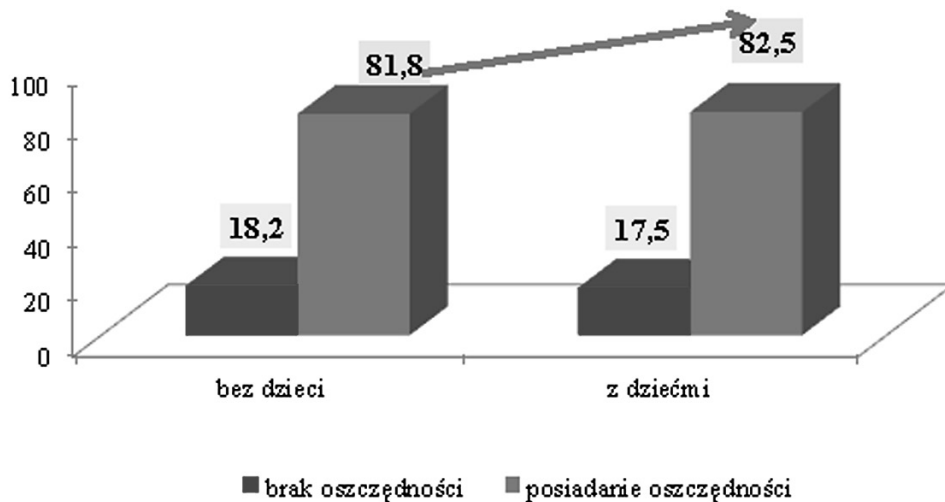
Ze względu na podmiot badawczy (gospodarstwa domowe), zakres przedmiotowy (zachowania oszczędnościowe) i naturę badanego problemu (identyfikację cech), wykorzystano badanie ankietowe. Badanie przeprowadzono w okresie luty–kwiecień 2018 r. wśród gospodarstw domowych zamieszkałych w Polsce według doboru celowo-kwotowego (województwo, liczba osób w gospodarstwie domowym, miejsce zamieszkania). W styczniu 2018 r. przeprowadzono badanie pilotażowe metodą CATI (Computer Assisted Telephone Interview) na próbie $N=25$ podmiotów. W wyniku przeprowadzonego badania pilotażowego wprowadzono kilka korekt (zredagowanie i redukcja pytań). Podjęto decyzję o przeprowadzeniu właściwego badania metodą CAWI (Computer Assisted Web Interview), co podyktowane było wrażliwością gromadzonych danych. Wielkość próby badawczej została ustalona na podstawie liczby gospodarstw domowych w Polsce pochodzących z Banku Danych Lokalnych GUS – 13.567.999 [GUS, 2016]. Biorąc pod uwagę parametry pozwalające na ustalenie minimalnej, reprezentatywnej statystycznie próby badawczej, tj.: poziom ufności: 95%, wielkość frakcji: 50%, błąd maksymalny: 5%, ustalono, że do badania ankietowego należało pozyskać materiał empiryczny od minimum 380 podmiotów. Kwestionariusz badawczy umieszczono na platformie webankieta.pl, umożliwiającej wprowadzenie wielowymiarowych filtrów oraz kontrolę wpływających odpowiedzi. Kwestionariusz wyświetlił się 4534 podmiotom, z czego 1042 zostało zakwalifikowanych jako spełniających kryterium doboru celowego. Następnie, wyodrębniono 450 ankiet spełniających kryterium doboru kwotowego. Ankieta składała się z pięciu sekcji: A – postawy gospodarstw domowych wobec oszczędności, B – postawy wobec inwestycji tradycyjnych, C – postawy wobec inwestycji alternatywnych, D – postawy inwestycyjne, E – pytania metryczkowe. Do artykułu wybrano jedynie część pytań dotyczących oszczędności gospodarstw domowych z uwzględnieniem klasy biologicznej (z dziećmi, bez dzieci). Wnioski wynikające z analizy materiału pierwotnego zaprezentowano z wykorzystaniem metody analizy opisowej, metody analizy porównawczej oraz analizy graficznej (techniki tabelarycznej).

3. WYNIKI BADANIA

Klasa biologiczna może stanowić predyktor objaśniający postawy oszczędnościowe sektora gospodarstw domowych. Z danych ankietowych wynika, że większą skłonność do oszczędzania posiadają gospodarstwa z dziećmi w porównaniu do gospodarstw bezdzietnych, aczkolwiek różnica ta jest nieznaczna (0,7 p.p.), co

pozwała na stwierdzenie, że klasa biologiczna gospodarstw w rozumieniu posiadania (lub ich braku) dzieci słabo różnicuje skłonność do oszczędzania (Wykres 1.).

Wykres 1. Skłonność do oszczędzania gospodarstw domowych według typu biologicznego (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ilościowych, N=450.

W przypadku struktury portfela oszczędnościowego dane wskazują, że badane kategorie gospodarstw na jednakowym poziomie preferują oszczędzanie w formie oprocentowanych rachunków i lokat bankowych, które posiada sześć na dziesięć gospodarstw z dziećmi i bez dzieci oraz w formie różnych aktywów emocjonalnych, które posiada trzy na dziesięć badanych podmiotów (tabela 1.).

Tabela 1. Struktura portfela oszczędnościowego gospodarstw domowych według typu biologicznego (%)

Wyszczególnienie	bez dzieci	z dziećmi
Rachunek oszczędnościowy oprocentowany, lokaty	61,2	61,3
Bieżący rachunek bankowy avista	20,1	15,0
Oszczędności „skarpetowe”	23,0	19,4
Nieruchomości (grunty, mieszkania, budynki etc.)	10,1	20,6
Fundusze inwestycyjne	8,6	18,8
Fundusze hedgingowe	0,0	1,9
Polisy na życie (ubezpieczeniowe)	11,5	17,5
Konta emerytalne	7,2	9,4
Waluty	12,2	5,6
Akcje	4,3	6,3
Obligacje	4,3	2,5

cd. Tabela 1.

Wyszczególnienie	bez dzieci	z dziećmi
Produkty strukturyzowane	2,2	0,6
Derywaty, transakcje o charakterze spekulacyjnym	0,7	1,3
Aktywa emocjonalne (przedmioty kolekcjonerskie)	3,6	3,1
Kruszce/kamienie szlachetne (bez biżuterii)	0,0	0,6
Biżuteria	2,9	1,9
Surowce	0,7	3,1
Udziały w spółkach	0,0	1,9
We własną firmę	5,0	11,3
Startupy, PE/VE	1,4	0,0
Pożyczki społecznościowe	1,4	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ilościowych, N=371.

Analiza komparatywna składników portfela obydwu typów biologicznych badanych podmiotów wskazuje, że gospodarstwa z dziećmi w porównaniu z podmiotami bezdzietnymi bardziej preferują oszczędzanie w ramach nieruchomości (21% versus 10%), funduszy inwestycyjnych zwykłych i hedge (21% versus 9%), polis ubezpieczeniowych (18% versus 12%), kont emerytalnych (9% versus 7%), akcji (6% versus 4%) oraz lokowania środków w rozwój własnej firmy (11% versus 5%). Z kolei gospodarstwa bez dzieci bardziej preferują oszczędzanie w formie rachunków avista (20% versus 15%), gotówki trzymanej w domu (23% versus 19%), walut (12% versus 6%) i obligacji (4% versus 3%).

W przypadku gospodarstw bezdzietnych trzema najważniejszymi celami oszczędzania jest gromadzenie nadwyżek na zakup dóbr trwałego użytkowania (56%), realizacja przyjemności (55%) oraz na nieprzewidziane wydatki (48%). W przypadku gospodarstw z dziećmi trzy najważniejsze cele gromadzenia środków obejmują w kolejności wskazań: nieprzewidziane wydatki (48%), zbieranie na konkretne dobro (44%) i przyjemności (40%). Wyniki te wskazują, że zarówno gospodarstwa bezdzietne, jak i posiadające na utrzymaniu dzieci gromadzą nadwyżki dla tych samych celów, aczkolwiek różna jest ich ranga ważności. Ponadto, zebrane dane ilościowe pozwalają na konstatację, że niezależnie od typu biologicznego, co trzecie gospodarstwo lokuje swoje środki w instytucjach finansowych (33%), a blisko co drugie oszczędza z powodu zabezpieczenia przyszłych nieprzewidzianych wydatków. Wśród innych zaobserwowanych prawidłowości należy wskazać fakt, że wraz ze zmianą typu biologicznego gospodarstwa (w rozumieniu przejścia z fazy bez dzieci do fazy z dziećmi) rośnie skłonność do oszczędzania w ramach celu lokowania środków w aktywa niefinansowe (wzrost o 7 p.p.) oraz na wydatki bieżące (wzrost o 4 p.p.). Z kolei zmiana typu biologicznego jest skorelowana ujemnie z celem polegającym na realizacji przyjemności (spadek o 15 p.p.), gromadzeniu oszczędności na zakup określonego dobro rzeczowego (spadek o 12 p.p.) oraz opłatami za studia i szkolenia (tabela 2.).

Tabela 2. Cele oszczędzania gospodarstw domowych według typu biologicznego (%)

Wyszczególnienie	bez dzieci	z dziećmi
Przyjemności (turystyka, hobby etc.)	55,4	40,0
Zbieranie na określoną rzecz (zakup samochodu, mieszkanie etc.)	56,1	43,8
Nieprzewidziane wydatki	48,2	47,5
Inwestycje w instytucjach finansowych (banki, fundusze, lokaty, akcje, obligacje etc.)	33,8	32,5
Opłaty za studia, kursy i szkolenia	24,5	13,8
Przekazane bliskim, rodzinie, potrzebującym	16,5	10,6
Inwestycje (nie w instytucjach finansowych)	9,4	15,6
Wydatki bieżące	7,2	10,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ilościowych, N=371.

Zarówno dla gospodarstw bezdzietnych, jak i z dziećmi najważniejszy powód oszczędzania koresponduje z motywem bezpieczeństwa, na który wskazuje odpowiednio 63% i 58% podmiotów. W przypadku gospodarstw bez dzieci, drugi najważniejszy w hierarchii jest motyw transakcyjny wynikający z chęci kupna w przyszłości dóbr i usług, który jest ważny dla 45% gospodarstw. Natomiast w przypadku podmiotów z dziećmi drugim w hierarchii najważniejszym powodem oszczędzania jest zapewnienie przyszłości dzieciom i bliskim, na który wskazuje 46% respondentów. Trzeci kluczowy powód gromadzenia nadwyżek dla obydwu typów biologicznych jest motywowany chęcią posiadania wolnej gotówki, na który wskazuje 43% podmiotów bez dzieci i 39% z dziećmi (tabela 3.).

Tabela 3. Powody oszczędzania gospodarstw domowych według typu biologicznego (%)

Wyszczególnienie	bez dzieci	z dziećmi
Zabezpieczenie się przed nieprzewidzianymi wydatkami (dla bezpieczeństwa)	63,3	57,5
Kupno w przyszłości konkretnych dóbr i usług	44,6	34,4
Chęć posiadania wolnych środków w postaci gotówki	43,2	38,8
Potrzeba niezależności finansowej	37,4	33,8
Zabezpieczenie się na starość	24,5	30,0
Zapewnienie przyszłości dzieciom, rodzinie, bliskim	17,3	45,6
Polepszenie obecnego statusu	27,3	23,8
Otrzymanie zysku z inwestycji, dla przyszłych dochodów, dla dochodu pasywnego	9,4	18,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań ilościowych, N=371.

Dodatnia zależność ma miejsce w przypadku motywu zabezpieczenia na starość, motywu zabezpieczenia przyszłości bliskim oraz motywu zysku, w przypadku

których wraz ze zmianą typu biologicznego rośnie oszczędzanie z tych powodów. Z kolei ujemna zależność występuje w przypadku oszczędzania motywowanego zabezpieczeniem przed nieprzewidywanymi wydatkami, kupnem w przyszłości konkretnych dóbr i usług, chęci posiadania gotówki, potrzebą niezależności finansowej oraz polepszenia swojego statusu materialnego.

4. PODSUMOWANIE

Oszczędności są kluczową zmienną makroekonomiczną i jednocześnie źródłem inwestycji oraz wzrostu ekonomicznego. Z tego powodu ważne jest poznanie mechanizmów jakim podlegają gospodarstwa domowe w zakresie zarządzania nadwyżkami finansowymi. Mimo, że klasa biologiczna gospodarstw domowych w rozumieniu posiadania (lub ich braku) dzieci słabo różnicuje skłonność do oszczędzania, to przy pogłębionej analizie widoczne są różnice dotyczące dysponowania nadwyżkami finansowymi. Gospodarstwa z dziećmi w porównaniu z podmiotami bezdzietnymi bardziej preferują oszczędzanie w ramach nieruchomości (21% versus 10%), funduszy inwestycyjnych zwykłych i hedge (21% versus 9%), polis ubezpieczeniowych (18% versus 12%), kont emerytalnych (9% versus 7%), akcji (6% versus 4%) oraz lokowania środków w rozwój własnej firmy (11% versus 5%). Z kolei gospodarstwa bez dzieci bardziej preferują oszczędzanie w formie rachunków avista (20% versus 15%), gotówki trzymanej w domu (23% versus 19%), walut (12% versus 6%) i obligacji (4% versus 3%).

Wyniki wskazują także, że zarówno gospodarstwa bezdzietne, jak i posiadające na utrzymaniu dzieci gromadzą nadwyżki dla tych samych celów, aczkolwiek wyraźnie różna jest ich ranga ważności.

Wśród innych zaobserwowanych prawidłowości należy wskazać fakt, że wraz ze zmianą typu biologicznego gospodarstwa (w rozumieniu przejścia z fazy bez dzieci do fazy z dziećmi) rośnie skłonność do oszczędzania w ramach celu lokowania środków w aktywa niefinansowe (wzrost o 7 p.p.) oraz na wydatki bieżące (wzrost o 4 p.p.). Z kolei zmiana typu biologicznego jest skorelowana ujemnie z celem polegającym na realizacji przyjemności (spadek o 15 p.p.), gromadzeniu oszczędności na zakup określonego dobro rzeczowego (spadek o 12 p.p.) oraz opłatami za studia i szkolenia.

Wydaje się, iż kolejne pogłębione badania należałoby odnieść do cyklu życia gospodarstwa domowego w celu lepszego poznania zachowań behawioralnych na poszczególnych etapach rozwoju gospodarstwa domowego wraz z określeniem atrybutów akcelerujących czy wręcz będących przyczynkiem do konkretnych zachowań finansowych.

BIBLIOGRAFIA

- Bank Danych Lokalnych, GUS, <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start> [11.07.2017].

BIOLOGICAL TYPE AS A PREDICTOR EXPLAINING THE SAVING ATTITUDES OF HOUSEHOLDS IN POLAND

Summary: The article presents some of the results of the research on savings and investment of households in Poland. In particular, the characteristics of the savings measures undertaken by households according to the biological type, taking into account the division into households with children and without children, are presented. Households with children, compared to childless entities, prefer to save on real estate (21% versus 10%), ordinary investment funds and hedge (21% versus 9%), and insurance policies (18% versus 12%). On the other hand, households without children prefer to save in the form of avista accounts (20% versus 15%), cash kept at home (23% versus 19%), currencies (12% versus 6%). The results also show that both households with no children and those with children accumulate surplus for the same purposes, although their importance is clearly different. Among other observed regularities, it should be noted that with a change in the biological type of a farm (in terms of transition from the phase without children to the phase with children), the tendency to save as part of investing funds in non-financial assets (increase by 7 pp) and on current expenses (increase by 4 pp).

Key words: households, savings, biological type.

JEL CODES: D14, D15

*Dr Ewelina Idziak
ORCID: 0000-0002-1494-1907
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
Instytut Prawa i Ekonomii
Plac Weysenhoffa 11
85-072 Bydgoszcz
e-mail: ewelina.idziak@ukw.edu.pl*